



Eesti Vabadusvõitlejate Liidu Infoleht

VABA SÕNA

NR 41 AUGUST 2022

*Eesti Vabadusvõitlejate Liidu
30. aastapäeva
kokkutulek Tartus,
16. juuli 2022. a*



*Kalevipoja valvas pilk oli suunatud itta,
kust võis oodata sortse.*



VABADUSVÖITLEJATE AASTAKOKKUTULEK

16. juulil toimus Tartus Eesti Vabadusvõitlejate Liidu 30. aastapäeva kokkutulek Tartus. Külalistena osalesid Riigikogu liikmed Henn Põlluaas ja Anti Poolamets, samuti Eesti Kaitseväe juhataja kindralleitnant Martin Herem.

Avasõnavõtuga esines Eesti Vabadusvõitlejate Liidu esimees Tiit Põder.

Austatud kindral, Riigikogu liikmed, kaasvõitlejad ja külalised.

Sellel aasta 8. veebruaril tähistasime Eesti Vabadusvõitlejate Liidu (EVL) loomise 30. aastapäeva. EVL loodi Tartus vabadusvõitlejate maakondlike organisatsioonide katusorganisatsioonina, mille eesmärgiks sai Vabadussõja ja Sinimägede vaimu säilitamine ja edasikandmine rahva mälus. Sama tähtsaks peeti ka noortes kaitsetahte ja isamaarmastuse kasvatamist. Üheks põhiülesandeks kinnitati mälestuste kogumine ja kirjastamine nendest, kes on võidelnud ning elu andnud Eesti vabaduse ja sõltumatuse eest.

Mõte luua Eesti sõjameeste-vabadusvõitlejate organisatsioon tekkis juba enne Eesti taasiseseisvumist. 1990. aasta suvel toimus katse korraldada Toris esimene sõjameeste kokkutulek, mis tuli ära jätta okupantide jõustruktuuride kohaletoomise tõttu. Esimene endiste sõjameeste kokkutulek toimus 08.07.1991 samuti Toris. Selle korraldajaks oli Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Selts. Kuna mõlemad kokkutulekud toimusid enne EVL loomist, siis neid ei ole arvestatud EVL kokkutulekutena. Sellest alates algas üle Eesti maakondlike sõjameeste-vabadusvõitlejate ühenduste loomine.

20.06.1993 kinnitati EVL põhikiri ja astuti Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse liikmeks. Käesolevaks ajaks on ülemaailmne keskus oma tegevuse lõpetanud ning selle järeljäänud liikmed on end registreerinud Eestis maakondlike organisatsioonide liikmeteks.

EVL koosseisu kuulus 13.04.1996 seisuga 18 organisatsiooni ligikaudu 4000 liikmega, lisaks maakondlikele organisatsioonidele veel Eesti



Lennuväepoiste Klubi, Klubi Wiking-Narva ja Idapataljonide Võitlejate Klubi ning Sõjaaegsete Eesti Lennuväelaste Ühendus (EVTÜ allorganisatsioon oma lipu ja põhikirjaga). Käesolevaks ajaks on oma tegevuse lõpetanud Eesti Lennuväepoiste Klubi ja Idapataljonide Võitlejate Klubi ning maakondlikest organisatsioonidest Järva ühing ja Valgamaa ühendus. 01.01.2022 seisuga oli EVL liikmeskond ligikaudu 700 sõjameest-vabadusvõitlejat.

14.02.2012 tunnustas Riigikogu oma otsusega Eesti riikliku iseseisvumise eest relvaga käes võidelnud mehi vabadusvõitlejateks, kuid veteranideks ei ole neid siiani tunnustatud. Siinkohal tahaks vahendada katkendit Peaministri Vabariigi Presidendi ülesannetes Jüri Uluotasa kõnest 17.08.1944:

“Vabadussõda jätkub praegu. Küll erinevates ja keerulisemates ajaloolistes tingimustes, kui eelmine. Mitte orjade kari, mitte palgasõdurid, vaid väike, kaine põhjamine rahvas võitleb praegu oma eluruumi, oma vabaduse eest. On raske laim ja solvamine, kui keegi mõtleb või ütleb teisiti. Õigel teel on kogu eesti rahva olemise kaitsel need Eesti mehed, kes relvaga käes võitlevad praegu ja edaspidi. Nendest sõltub kogu Eesti rahva olevik ja tulevik.”

Uluotsast ning Eesti diplomaatidest jätkus eksiilis Eesti Vabariigi järjepidevus, kuni Peaminister Vabariigi Presidendi ülesannetes Heinrich Mark andis üle oma volitused Vabariigi Presidendile Lennart Merile.

Siinkohal tahaks mainida, et Eesti ja Läti üksused kuulusid II Maailmasõjas küll Relva-SS koosseisu, kuid oli selge erinevus mujal Lääne-Euroopas komplekteeritud vabatahtlike SS-üksuste vahel. Eestlastel ja lätlastel puudus rahvussotsialistlik ideoloogiline motiiv Relva-SS astumiseks. Peamotiiviks oli soov kaitsta oma kodumaa piire uue punainvasiooni eest, et ei korduks 1940–1941. aasta genotsiid. Loodan, et meie poliitikud suudavad lõpuks selle selgeks teha ka meie praegustele liitlastele.

Seda motiivi on tunnustanud ka lääneliitlased pärast II maailmasõda. USA ja Suurbritannia okupatsioonivõimud Saksamaal tunnustasid Balti rahvaste võitluse õiguspärasust, mistõttu endised Relva-SS sõdurid ja ohvitserid vabas-



tati sõjavangilaagritest. USA kongressi eriootsusega käsitleti Eesti ja Läti Relva-SS võitlejaid eraldi teistest rahvussotsialistlikesse organisatsioonidesse kuulunuist, viidates nende motiivile ja vajadusele kodumaa kaitsmiseks ning seega avati neile tee väljumiseks sõjavangilaagritest ja ümberasumiseks vabasse maailma. Sellest lähtudes tuleb Eesti sõdurid, kes võitlesid II maailmasõjas ja peale selle relvaga käes Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamise eest, tunnustada veteranideks (näitena olgu toodud Austraalia, kus veteranideks on tunnustatud kõik II maailmasõjas võidelnud sõdurid olenemata riigist).

Viimastel aastatel on EVL-ga liitunud paljud aastatel 1990–1994 Eesti Kaitsejõududes teeninud ohvitserid ja allohvitserid, kes taastasid kaitsejõud okupatsioonivägede kohalolekul ning kuuluvad ka vabadusvõitlejate hulka, kuid ei ole samuti leidnud tunnustamist veteranidena.

Vabadusvõitlejatel on tihe koostöö oma relvavendadega Lätist, Soomepoiste pärimusühinguga, samuti Soome ja Poola sõjaveteranidega.





Neli korda aastas ilmub EVL infoleht “Vaba Sõna”.

Eeskujulikus korras on hoitud vabodusvõitlejate rahula Tallinna Metsakalmistul, mida on seatud eeskujuks paljudele teistele matmispaikadele.

Tavaks on kujunenud vabodusvõitlejate igaaastased suvised kokkutulekud, seekordne on kahekümne üheksas (üle-eelmise aasta kokkutulek jäi koroonakriisi tõttu ära).

Siinkohal tahan tänada meie koostööpartne-





reid – Kaitseministeeriumi, Kaitseväe Peastaapi, Kaitseleitü, Eesti Õhuväge, kohalikke omavalitsusi, ERAF-i ja teisi hea koostöö ning abi eest meie põhikirjaliste eesmärkide täitmisele kaasaaitamisel.

Samuti tahan mees pidada ja tänada eelmisi EVL juhatuse esimehi, kes on läbi 30 aasta edasi kandnud vabadusvõitluse ideaale ja lippu ning need edasi andnud järgneva põlvkonna sõjameestele-vabadusvõitlejatele:

Hudo Räst (1992–1997), Heino Kerde (1997–1999, 2001–2004), Jaan Kuningas (1999–2001) ja Gunnar Laev (2004–2016).

Tegevus Eesti ohvitseride memoriaali rajamiseks on kandnud vilja – 23. augustil 2018 avati Maarjamäel kommunismiohvrite memoriaal, mille üheks osaks on genotsiidi ohvriks langenud Eesti ohvitseride memoriaal.

Seniajani on Eesti Mäluinstituudiga kestnud vaidlused Suvesõjas 1941 metsavendadena langenud Eesti ohvitseride nimede kandmise kohta Maarjamäe memoriaalile.

EVL koostöös Kaitseleitüga on Eesti Vabariik 100 raames kaardistatud ning tähistatakse vasta-

vate tähistega Vabadusristi kavaleride ja Vabadussõjas osalenute hauad Eesti kalmistutel.

Igal aastal üle Eesti mälestatakse Suvesõja 1941 ja Eesti kaitsevahingute 1944 kangelas ning antakse välja mälestusteraamatuid suvesõja ning kaitsevahingute sündmustest ning korrastatakse langenute haua ning pannakse välja info tahvleid lahingupaikadesse.

Alates aastast 2011 on kõikidel kaitsevägega seotud ning rahvuslikel üritustel osalenud Jakob Westholmi Gümnaasiumi riigikaitse suuna õppursõdurite liputoimkonnad. Käesoleval ajal on mitmed JWG vilistlased astunud EVTÜ ridadesse.

11.05.2022 toimunud EVL juhatuse koosolekul tegi Heiki Magnus ettepaneku korraldada järgnevad EVL kokkutulekud Eesti Sõjameeste Mälestuskirikus Toris. Otsus võeti vastu ühehäälselt.

Elagu Eesti! Edu edaspidiseks meile kõigile!

Tiit Pöder
v-ltn (e)
EVL juhatuse esimees





IKKA JÄTKUVAST UKRAINA SÕJAST...

Eelmises infolehes sai kirjutatud Vene-Ukraina sõja algusest 24. veebruaril 2014. Nüüdseks kestab sõda endiselt edasi, Venemaa pole kiiret võitu saavutanud ja vaatamata vene propagandistide valepropagandale ei ole Vene armee edu just eriti muljetavaldav.

Taganemine Kiievi ja Sumõ alt ja sõjalaeva „Moskva“ uputamine olid venelastele tõsisteks lüüasaamisteks ning vaatamata teatud edusammudele Donetsk-Luganski rindel on Venemaa propagandatorud häbelikult „unustanud“ oma esialgse ülbe kisa Ukraina võimuvahetusest, „denatsifitseerimisest“ ja „demilitariseerimisest“, keskendudes rohkem oma käsilastest kollektorite julgeoleku kindlustamisele Donetskis ja Luganskis ning maismaaühenduse loomisele Krimmi ja Donbassi vahel.

Venemaad ähvardab vihane vastasseis Läänega ja olukord, kus Putin on üksinda vastamisi majandusblokaadi ja Ukraina vihase vastupanuga. Lisaks veel saadetakse Ukrainale uusi moodsaid relvi ja antakse rahalist abi. Muidugi on seejuures oht, et kõige erinevatel põhjustel (karm talv, maailma rahvastikku ähvardav näljahäda jms) pressivad erinevad Euroopa riigid Ukraina valitsust iga hinna eest sõda lõpetama ja vaherahu sõlmima. Igaks juhuks tuleb mainida, et see ülevaade on kirja pandus augusti algul.

Igal juhul on Vene sõjavägi sõjakuu jooksul kandnud tohutuid kaotusi (suuremaid, kui 10 aasta jooksul Afganistani sõjas) ja kogu maailma ees näidanud end üsnagi nigelas valguses. Eriti tuntavad on korvamatud kaotused kaadriohvitseride ja -allohvitseride, elukutseliste sõdurite („kontraktnikute“), spetsialistide (piloodid, tankistid, tulejuhid jms) ja moodsa sõjatehnika osas. Selliseid kaotusi ei korva kiirkorras üle kogu Venemaa hangitud „vabatahtlike“ kaasamisega.

Sõjaline kompetents tänapäeval ei ole korvata lihtsa „kahuriliha“ rindeleaatimisega.

Esmased arvamused venelaste ebaõnnestumise kohta Ukrainas on sellised:

- Vene luure läbikukkumine
- Ukraina õhutõrje võimekus nurjas venelaste ülekaalu lennuväes
- Ukraina sõjavägi ei jooksnud laiali, vaid võitleb visalt
- Lääne tõhus abi (kuigi võiks aidata rohkem)
- Ukraina mõjus propagandasõda on ülekaalus venelaste abitu esinemise ees, seejuures tegi hiigeltöö ära näitlejast president Volodõmõr Zelenskoi
- Venemaa on sunnitud oma „erioperatsiooni“ pidama regulaarsõjaväe ja vabatahtlikega, mobilisatsiooni ei juleta välja kuulutada

Kuigi tulevad meelde teatud võrdlused 1939–1940. aasta Talvesõjaga, siis Soome oli rahvarvu poolest NSV Liidust 50 korda väiksem, Ukraina aga on ikka suurem riik – Venemaast ainult 3 korda väiksem.

Venelaste sõjakuriteod tsiviilelanikkonna vastu on kallutanud kindlalt avaliku arvamuse Läänes venelaste vastu. Loomulikult on tegemist pikaajalise ja jätkuva tohutu inimliku tragöödiaga – tuhanded hukkunud ja vigastatud inimesed, purustatud majad ja infrastruktuur, tohutud majanduslikud kaotused. Ukraina riik ja rahvas elavad läbi tõelist katastroofi.

Kuid igal juhul on Putin oma idiootliku avantüüriega totaalselt ämbrisse astunud, tal on loota vaid Lääne mentaalsele nõrkusele ja sisemistele vastuoludele.

Slava Ukraine, herojam slava! Elagu Ukraina, au kangelastele!



TEISE MAAILMASÕJA LÕPUPÄEVA ÜRITUS

8. mai 2022

8. mail 1945. aastal vaikusid Euroopas relvad ja kuigi Eesti jaoks lõppes sõda alles pool sajandit hiljem saabunud vabadusega, mälestab Eesti Vabariik Teises maailmasõjas langenuid ning tunnustab inimeste panust võitlemisel Eesti vabaduse eest. Mälestatakse ka kõiki sõja ajal okupatsioonivõimude poolt toime pandud repressioonide ja kuritegude ohvreid. Eesti kaotas selles sõjas surmasaanutena 70–80 tuhat inimest ehk 7–8% sõjaeelset elanikkonnast, mis on Euroopa riikide hulgas esimeses kümnes.

Kogu maailmas osales relv käes sõjategevuses ligi 100 miljonit meest ja naist, neist sai surma ligi 24 miljonit. Kuid veel rohkem oli kaotusi tsiviilisikute seas – kokku ligi 50 miljonit ja kindlasti ei pruugi see arv olla lõplik...

Mälestamine toimus Tallinnas Maarjamäe mälestusväljakul, Eesti kaitselahingutest osavõtjate mälestusmärgi juures pühapäeval 8. mail, 2022.

Sõnavõttudega esinesid:

justiitsministri Maris Lauri

Diplomaatilise korpuse esindaja, Ukraina suursaadik Eestis, Mariana Betsa

Tallinna Westholmi Gümnaasiumi õpilase Anne-Mai Nahk

Vabadusvõitlejate Liidu esimees hr Tiit Põder:

Austatud minister, diplomaatilise korpuse esindajad, kaasvõitlejad ja külalised.

Täna 77 aastat tagasi vaikusid relvad Euroopas, sellega oli lõppenud II maailmasõda Euroopas, kuid Vaikse ookeani regioonis ja Aasias kestis see veel edasi kuni 2. septembrini 1945, mil USA lahingulaeva “Missouri” pardal kirjutati alla Jaapani kapitulatsioonile. Selles inimajaloo veriseimas sõja hukkus üle 70 miljoni inimese, enamik neist tsiviilisikud.

23. augustil 1939 allkirjastasid natsionaalsotsialistlik Saksamaa ja sotsialistlik Nõukogude Liit Moskvas mittekallaletungilepingu, mille

salajases lisaprotokollis jagati omavahel mõjusfäärid Ida-Euroopas. Saksamaale jäid Poola lääneosa ja Leedu (viimane läks hilisema täienduslepinguga N Liidule), N Liidule jäid Soome, Eesti, Läti, Ida-Poola ja Bessaraabia.

1. septembril 1939 algas Saksamaa kallaletungiga Poolale II maailmasõda ning seejärel 17. septembril 1939 tungis N Liit Poolasse. 23. septembril 1939 pidasid Wehrmacht ja Punaarmee koos võiduparaadi Brestis, tähistamaks ühist võitu Poola üle.

24. septembril 1939 esitas N Liidu valitsus Eestile nõudmise sõjaväebaaside rajamiseks Eesti territooriumil, kuna Eestil ei olnud loota välisabile, siis otsustati N Liidu nõudmised vastu võtta.

28. septembril 1939 sõlmitakse N Liidu ja Eesti vahel vastastikuse abistamise pakt, mille alusel loodi Eestis sõjaväebaasid 25 000 N Liidu sõjaväelasele. Eesti sõjaväes teenis sellel ajal umbes 15 000 sõjaväelast.

18. oktoobril 1939 tuli Punaarmee üle piiri sõjaväebaasidesse. Samal päeval algas Hitleri kutsel baltisakslaste ümberasumine. N Liidu vägede baasidesse asumisega toimus Eestis sisuliselt küüditamine, inimesed aeti välja oma kodudest baaside alla jäävatelt maadelt.

Vastastikuse abistamise paktist pidas N Liit kinni kuni 16. juunini 1940, mil N Liidu ligi 115 000 sõjavägi okupeeris Eesti. Sellest ajast



rakendus Eesti rahva eliidile N Liidu repressiivorganite poolt genotsiid – mille tulemusena kuulusid deporteerimisele ja hävitamisele poliitikud, sõjaväelased (üle 650 eesti ohvitseri), edukad ärimed, kultuuritegelased ja põllumehed. Esimene suurem küüditamine pandi Eestis toime 14. juunil 1941, mil Eestist veeti loomavagunites N Liidu põhjapiirkondadesse üle 10 000 inimese.

Teine suurem küüditamine leidis aset 25. märtsil 1949, mil veeti järjekordselt loomavagunites N Liidu põhjapiirkondadesse ligikaudu 22 000 inimest.

22. juunil 1941 algas sõda Saksamaa ja N Liidu vahel. Kohe, peale sõja algust, hakati moodustama Eesti metsades metsavendade salku, kes asusid enne Saksa sõjavägede tulekut vabastama külasid ja linnu. Oli alanud rahvaalgatlik Suvesõda Eesti territooriumi vabastamiseks punarežiimist.

Rahvas lootis, et sakslased toovad vabaduse ja taastatakse iseseisev Eesti Vabariik, kuid kahjuks üks okupatsioon asendus teisega.

Seisuga 01.01.1939 oli Eesti Vabariigi elanikkond 1 133 917.

Seisuga 01.12.1941 oli Eesti kindralkomissariaadi territooriumil 1 017 475 elanikku, seega oli Eesti kaotanud esimese nõukogude okupatsiooni perioodil 116 422 inimest (mõrvatud, küüditatud, sundmobilisatsioon Punaarmeesse ning ümberasunud baltisakslased).

1944. aastal lähenes Punaarmee jälle Eesti piiridele. Viimane seaduslik peaminister presidendi ülesannetes Uluots kutsus rahvast üles relvastatud vastupanule Punaarmeele koos Saksa relvajõududega. Seda üleskutset toetas ka Eesti Rahvuskomitee. Loodeti Vabadussõja situatsiooni kordumist, kahjuks see ei õnnestunud.

Rinne Narva ruumis ja Sinimägedes seisis ligi 9 kuud, mis võimaldas umbes 80 000 inimesel läände põgeneda, kus jätkus järjepidevuse alusel Eesti eksiilvalitsuse ja diplomaatide tegevus.

Saksa vägede lahkudes jäi metsadesse umbes 15 000 eesti sõdurit-metsavenda, kes jätkasid võitlust N Liidu okupatsioonirežiimi vastu. Viimane metsavend langes 1978. aastal.



Saksa okupatsiooni perioodil kaotas Eesti umbes 20 000 inimest, kes hukati Saksa võimude poolt.

Eesti sõdurid sõdisid II maailmasõjas kolme riigi mundrites: sundmobiliseeritud Punaarmeesse ja Saksa relvajõududesse ning Soomes lipukirja all “Eesti au ja Soome vabaduse eest”, samuti peale selle veel USA poolt Saksamaal moodustatud Eesti Vahikompaniis 4221, kes valvasid Nürnbergis sõjakurjategijaid. Nürnbergis mõisteti süüdi ainult natsionaalsotsialistliku Saksamaa sõjakurjategijad, kuid N Liidu esindajad (võitja riigina) lükkasid neile esitatud süüdistuse tagasi (kallaletung Poolale ja Poola ohvitseride mõrvamine Katõnis).

Eesti jaoks lõppes II maailmasõda sisuliselt 31. augustil 1944, kui viimane okupatsioonarmee sõdur lahkus Eesti territooriumilt.

Eesti kaotas kahe nõukogude ja saksa okupatsiooni jooksul umbes 1/5 rahvastikust (üle 200 000 inimese), sisse toodi erinevatest N Liidu rajoonidest umbes 400 000 kolonisti, kes pole tänaseni siit lahkunud.

Käesoleval ajal oleme nii NATO kui ka Euroopa Liidu liikmed, liitlaste lennukid valvavad meie õhuruumi, maaväe üksused koos meie kaitsevägega heidutavad võimalikku sissetungijat. Kui 1939. aastal ei olnud meil loota liitlastele, siis nüüd on Eesti kindlalt kaitstud, sest rünnak ühe liitlasriigi vastu tähendab ka rünnakut kogu NATO vastu.

Lõpetaksin president Lennart Meri sõnadega: “Eesti ei ole enam kunagi ükski.”

Tiit Põder
v-ltn (e), EVL juhatuse esimees



ALFONS REBANE 1908-1976

24. juunil möödus 114 aastat Eesti ohvitseri Alfons Rebase sünnist.

Alfons Vilhelm Robert Rebane sündis Valgas 1908. a klaverivalmistaja esimese lapsena. Tema vanaema oli lätlane. 1911. a suri tema ema Helene tuberkuloosi. Seejärel abiellus isa ema õe, Olgaga. Alfons alustas kooliteed Valgas, kuid 1920. a kolis perekond Narva, kus Alfons asus õppima Narva Vene Gümnaasiumi. Legendid räägivad, et juba siis oli ta armastanud väga omatehtud sõduritega sõjamänge mängida. Alfons lõpetas gümnaasiumi 1926. a ja asus sama aasta septembrist õppima Sõjakooli.

1929. a lõpetas Rebane Sõjakooli I järgu diplomiga jalaväe erialal ja ülendati nooremleitnandiks. Esimeseks teenistuskohaks sai Soomusrongirügement Tapal. 1931. a abiellus Rebane Agnia Soometsaga, kellega tal sündis ainuke laps Tiiu, kes aga suri varakult.

1933. a ülendati Rebane leitnandiks ja viidi üle Kaitseliidu Sakala Malevasse instruktoriks. Tema elukohaks sai Antsla. Siin oli tema peamisi ülesandeid laskealase tegevuse ja võistluste korraldamine. Ka ta ise oli eeskujulik laskur. 1937. a avati Rebase eestvedamisel Viljandis lasketiir. Kaitseliidus teenis Rebane välja ka oma esimesed aumärgid.

1939. a sügisel viidi ta üle Kaitseliidu Lääne Malevasse Lihula komandandiks, kus tema ülesandeks sai suhtlemine ja side pidamine Eestisse saadetud Punaarmee üksustega. Teenistuse kõrvalt andis Rebane ka Lihula Reaalkoolis riigikaitseõpetust. Peale Kaitseliidu likvideerimist 1940. a juunis, viidi ta 1. augustist 1940 üle Tallinnasse Auto-Tankirügementi kergetankirühma ülemaks ning saadeti 25. oktoobril erru. Seejärel töötas Rebane Lasnamäel ehitustöölisena kuni 1941. a maini, mil läks Virumaale metsavennaks. Paar kuud hiljem alanud Suvesõjas sai ta üheks metsavendade juhiks Kavastu partisanide laagris. Juuli lõpul organiseeris Rebane Loobu metsavaheteel Punaarmee kolonnile eduka varitsuse.

Peale Virumaa vallutamist sakslaste poolt 1941. aasta suve lõpuks, sai Alfons Rebane 11. augustil



kohapeal formeeritava Virumaa Omakaitse ülemaks. Juba 1. septembril astus ta aga Saksa sõjaväe teenistusse. Ta määrati Rakveres formeeritava Sicherungsgruppe 184 15. kompanii ülemaks. Ilmselt omistati talle ka Saksa auaste Oberleutnant. Talveks viidi kompanii Gatšinasse, kus teostati väljaõpet. Seejärel oli suusakompaniiks saanud kompanii võitluses partisanidega eri teenistuskohades väegrupi Nord tagalas. Pepinos või Kertsevos oli üksusel partisanidega ka suuremaid kokkupõrkeid.

1. jaanuaril 1942 ülendati Rebane kapteniks (hauptmanniks). Talvel suunati ta oma kompaniiga aga Volhovi rindele venelaste rünnakut riivistama, mis ka õnnestus. Seoses sekeldustega sakslastega formeeriti 6 Eesti julgestusüksust ümber kolmeks idapataljoniks. 1942. aasta suvel määrati Rebane idapataljonide staabi side-



ohvitseriks, augusti lõpul 1942 aga 658. idapataljoni ülemaks.

Veebruaris 1943 viidi pataljon Volhovi rindele. Märtsis osales ta oma pataljoniga Punaarmee suurrünnaku nurjamises. Juunis 1943 ülendati Rebane majoriks. 1944. a jaanuaris alanud Punaarmee eduka suurpealetungi ajal jätsid sakslased tema pataljoni Volhovi-Novgorodi piirkonnas taandumist katma. Hoolimata lahingute raskusest õnnestus Rebasel tekitada eriti Surkovos ja Vaskovos vaenlasele suuri kaotusi, (väidetavalt seejuures ka päästa Saksa väeosi ümberpiiramisest) ja tuua ka oma pataljon lahingutest välja. Nende lahingute eest autasustati teda esimese eestlasena Raudristi Rüütlistiga.

Veebruari alguses sai Rebane teada, et Punaarmee on jõudnud Narva lähedale, ta palus väejuhatust viia tema ja teised eestlastest koosnevad pataljonid üle Eestisse.

Eesti meestest koosnevate pataljonide määramise Eesti Diviisi koosseisu pidi peaaegu lõpetama Alfons Rebase sõjaväelase karjääri, kuna ta ei soovinud SS-vägedesse üle minna.

Peale raskeid lahinguid Venemaal, toodi pataljon Eestisse ja liideti vastu isikkoosseisu tahtmist formeeritava Eesti Diviisiga. Wehrmacht ohvitserina ei tahtnud ta midagi kuulda oma pataljoni liitmisest Franz Augsbergeri Relva-SS Eesti diviisiga. Tema algsele plaanile jätta kõik sinnapaika ja minna Soome, tõmbas kriipsu peale tõsiasi, et Punaarmee jälle Eestisse jõudnud. Samuti ei saanud ta saatuse hooleks jätta oma pataljoni. Nii sai Rebasest 47. rügemendi II pataljoni ülem.

Selleks ajaks oli Punaarmee koondanud Narva alla kaks armeed. Jõe ääres 2. löögiarmee vastas seisis Rebane oma meestega ja püüdis vaenlast takistada jõge ületamast. Saksa luure oli Punaarmee rünnaku suunaga eksinud ja pannud Rebase sõjamehed võimatusse olukorda. Lennukid ja suurtükid saatsid kaitsjatele kaela tuhandeid tonne pomme ja mürske, seejärel ründas jalavägi suure ülekaaluga elavjõus. Üle jõe tulevaid punaväelasi ei suutnud miski peatada.

Rebane sai käsu taanduda Tannenbergi liinile Sinimägedesse, kus koos teiste eestlastest koosnevate pataljonidega peatati punaarmee suurrünnak. Need lahingud olid oma ägeduselt

võrreldamatud ükskõik milliste Teise maailmasõja lahingutega, liialdatud andmetel hukkus Narva all 120 000 punaarmeelest (tegelikult 8000). Eestlastest teenisid nende lahingute eest Rüütlisti obersturmbannführer Harald Riipalu ja sturmbannführer Paul Maitla. Seal hukkus Alfons Rebase parim sõber hauptsturmführer Georg Sooden. Need vaprad mehed võitlesid ja langesid oma kodumaa eest, võitlus kommunismi vastu oli see, mis neid ühendas ja innustas.

Märtsi algul osales Rebane veel oma pataljoniga võitlustes Krivasoos, kust murdis välja piiramisrõngast.

Juunis 1944 sai Rebasest 47. rügemendi II pataljoni ülem. Pataljoniga taandus ta üsna edukalt Narva jõelt Tannenbergi liinile Sinimägedes. Augustis suunati Rebane koos pataljoni ja formeeritud omanimelise võitlusgrupiga Lõuna-Eestisse. Punaarmee rünnaku tulemusena septembris jäi Rebane koos oma võitlusgrupiga Emajõe ääres piiramisrõngasse, kuid suutis sellest välja murda. 24. septembril ületas ta oma järele jäänud meestega Eesti-Läti piiri.

Edasi koondati alles jäänud Eesti üksused Ülem-Sileesiasse Neuhammerisse, kus Rebane määrati 46. rügemendi ülemaks. Vahepeal ülendati ta ka Obersturmbannführeriks. Jaanuaris 1945 suunati Eesti Diviis rindele Oppelni alla. Märtsiks oli kogu kohapealne Saksa armeekorpus jäänud piiramisrõngasse. Diviisil õnnestus piiramisrõngast välja murda. Väljamurdmise käigus sai surma aga diviisiülem brigadeführer Augsberger, keda Rebane lühiajaliselt asendas. Peale piiramisrõngast väljatulekut pidi ta aga uuesti sinna tagasi minema, et tuua välja kotti jäänud armeekorpace juhtkond, mis ka õnnestus. Selle eest esitas korpuse ülem kindral Koch-Erlach Rebase tammelehtedega Rüütlisti saamiseks. Märtsis ülendati ta SS-Standartenführeriks.

Peale lahinguid koondati diviisi rümp Balckenheimi täiendamisele. Aprillis oldi jälle rindel – Schönau rajoonis. 9. mail autasustati Rebast Raudristi Rüütlistiga tammelehtedega. Peale sõja lõppu õnnestus Rebasel jõuda lääneliitlasteni ja end vangi anda. Läände oli õnnestunud jõuda ka tema perekonnal.

Rebane moodustas peale relvade loovuta-

mist tšehhidele, kes lubasid neil seepeale edasi minna, suure eestlaste grupi, kus oli erinevatel andmetel 150-300 meest ja pöördus 9. mai hommikul suurelt maanteelt metsa. See toimus arvatavasti Liebenau (Libna) juures, kui edasi liikuvad Punaarmee eelsalgad olid kohale jõudnud ja maantee läbi lõiganud. Rebase adjutandi kinnitusel aga organiseeris rügemendiülem metsavahel põgenemise vangikolonnist ja nii moodustus 100-110 meheline grupp.

Grupi edasiliikumine toimus vaid öösiti (päeval pandi valve välja ja magati metsasaludes, madalamates lohkudes) ja oma õige vaistuga valis ta suuna mitte otse läände ega edelasse, nagu enamused taganejaid, vaid pigem loodesse. Suurema grupi ees liikusid luurajad. Meeste teekond kulges mööda Põhja-Tšehhi piiri paiknevate sudeedisakslastega asustatud maariba. See võimaldas kergemini saada infot ja toidumoonat. Söödi, mis kätte saadi, kaasavõetud varusid, põludelt võetud tooreid kartuleid. 14. mail jõuti Ausche (Uštěk) küalani ja seal otsustas Rebane oma suure salga hajutada väiksemateks gruppideks. See toimus endiste allüksuste järgi, et ikka omade poistega koos olla. .

1947. aastal asus Rebane Saksamaalt Inglismaale, kus astus Briti luure teenistusse. Ta üritas toetada ja organiseerida vastupanuliikumist Eestis, kuid see ebaõnnestus, tänu KGB edukale vastutegevusele. Seetõttu tuli Rebasel 1960. aastal luuretöölt lahkuda. Ta töötas ühes tehases öövahina ja asus 1961. aastal ümber Saksamaale Augsburgi, kus võeti Saksa luure teenistusse.

1965. a alustati Eesti NSV-s Rebase vastu tagaselja kriminaalasi, mis jäi avalikustamata, kuna ei suudetud tõestada mingeid sõjakuritegusid. 1975. a sai ta teada endale sõja viimasel päeval omistatud kõrgeast autasust. Alfons Rebane suri Saksamaal Augsburgis 8. märtsil 1976 kopsuvähki. Ärasaatmine toimus 12. märtsil Westfriedhof'i krematooriumis Augsburgis. 1999. a suvel maeti Alfons Rebane ümber Tallinna Metsakalmistule.

Alfons Rebane oli väga austatud väejuht ja esmaklassiline strateeg. Oma sõjamehete käigus õnnestus Rebasel läbi murda 15-st piiramisrõngast (kotist). Ta oli sõdurite seas väga lugupeetud, kuna suutis nad pea alati lahingutest

välja tuua. Samal põhjusel pälvis ta ka sakslastest sõdurite austuse. Sõdurid pidasid Rebast sageli oma meheks.

Sakslastega olid Rebase vahekorrad üldiselt üsna head ja ta hindas neid, kui sõjamehi. On teada, et ta ei pidanud lugu paberimajandusest ja muust bürokraatiast, ignoreerides sageli ülearu-seina tunduvaid reegleid. Ta oli alati kainelt kaalutlev, rahulik ja julge. Hulljulgust pidas Rebane aga samaväärseks argusega.

Alfons Rebane üks kahest välismaalasest, kes SS-i koosseisus teenisid välja Raudristi Rüütli-risti tammelehtedega. Seda peetakse üldse kõrgeimaks sõjaliseks autasuks, mida ühele eestlasele kunagi omistatud.

Sündinud 24. juunil 1908 Valgas, surnud 8. märtsil 1976 Augsburgis.

Autasud:

Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes mit Eichenlaub (Raudristi Rüütli-risti tammelehtedega)

Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes (Raudristi Rüütli-rist)

Eisernes Kreuz I Klasse (I klassi Raudrist)

Eisernes Kreuz II Klasse (II klassi Raudrist)

Infanterie-Sturmabzeichen in Silber (hõbedane Jalaväe Rünnakumärk)

Medaille „Winterschlacht im Osten 1941/42“ („Talvelahingud idas 1941/42“ ehk Idamedal)

Aizsargsi (Läti Kaitseliit) Teeneterist

Kaitseliidu II klassi Valgerist

Auastmed:

Nooremleitnant (1929)

Leitnant (1933)

Oberleutnant (septembris 1941)

Hauptmann (jaanuaris 1942)

Major/SS-Sturmbannführer (juunis 1943)

SS-Obersturmbannführer (augustis 1944)

SS-Standartenführer (märtsis 1945)



VÕIDUPÜHA TÄHISTAMINE KURESSAARES

23. juunil 2022

Kaitseliit tähistas 23. juunil võidupüha Kuressaares, kus pidupäev algas juba kell seitse hommikul riigilipu heiskamisega piiskopilinnuse torni.

Riigilipu heiskamisele järgnes pärgade asetamine Kuressaare Vabadussõja ausambale ja oikumeeniline jumalateenistus Laurentiuse kirikus. Päeva tippsündmus, paraad keskväljakul, algas kell 11.00 ja sellel osales ligi 750 inimest nii Eestist kui välismaalt.

„Kuressaares pole Kaitseliit seni veel võidupüha paraadi korraldanud ja seda enam on mul hea meel tunnistada, et koostöö saarlastega on läinud ülimalt hästi,“ ütles võidupüha paraadi peakorraldaja ja rivistaja ülemveebel Peeter Land. „Tähistame võidupüha vääriliselt ja nagu ikka siis ka seekordne paraad tuleb seni tehtuist parim ning häid emotsioone saavad nii paraadil osalejad kui ka pealtvaatajad.“

Kuressaare keskväljakule rivistusid üles kaitseliitlased, naiskodukaitsjad, kodutütred ja noorkotkad. Lisaks partnerid politsei- ja piirivalve-

ametist ning päästeametist. Välisriikide esindajatest osalesid paraadil liputoimkonnad Soomest, Leedust, Poolast, Ameerika Ühendriikidest ja Tapal paiknevasse liitlaste lahingugruppi panustavad riigid Prantsusmaa, Ühendkuningriigid ning Taani. Lõunanaabrid Lätist olid esindatud ühe rühmaga.

Marsiviise mängisid kokku kolm orkestrit – Pärnumaa maleva orkester, Tallinna maleva orkester ja sõjamuuseumi sõjaväeorkester. Lisaks sai paraadil näha ka Sakala maleva torupilliüksust.

Vabariigi President andis paraadil kodutütredele üle võidutule, mille nad viisid edasi oma kodumaakondadesse. Võidutuli süüdati paraadipäeva hommikul, ühendades selle jaoks muinas- ja mälestustule.

Võidupüha tähistamine kulmineerus kell 12:00 alanud maakaitsepäeva tehnik näitusega Kuressaare ranna puhkealal Kuressaare jaanituuleplatsil kui ka Raiekivi säärel.



LENDURITE KIVI

9. juulil 2022 toimus pärgade panek 1941. aasta Suvesõjas võitluses langenud Eesti lennuväelaste mälestuseks Lendurite Kivi juures Harjumaal.

Harjumaal, Kõrvemaa metsades asub Järvi küla lähistel, Pikajärve ja Pärjäjärve vahel künkal üksik põllukivi graniidist mälestusplaadiga, millele on raiutud viis nime. Kivi ümbritsevad kolmest küljest korrapäraselt paiknevad kuused, mis moodustavad kivile nagu omapärase auvalve. See kivi on sinna paigutatud 1941. a. suvel toimunud sündmuste tähistamiseks.

Suvesõja ajal põgenes Jägalas asuvast eesti lenduritest Punaarmee koosseis moodustatud üksikust lennueskadrillist suurem osa (üle 80 %) lendavkoosseisust metsa, et asuda metsavendadena Eesti eest võitlema. Põgene mine toimus 27. juuni õhtul, mitmes grupis, kui lennueskadrilli asuti Venemaale evakueerima. Relvadeks oli neil meestel ainult lendurohvitseridele välja antud püstolid.

Üks põgenenud lendurite grupp, kokku 23 meest, jäi laagrisse Järvi küla lähistele, kus kohalik metsavaht organiseeris lendurite toitlustamist. Paraku jõudsid kuuldused metsas olevatest lenduritest ka kohalike punaste kõrvu, kes sellest teatasid kuhu vaja ja 13. juulil saabuski umbes paarisajameheline NKVD piirivalve üksus lendureid püüdma. Lenduritel õnnestus piiramisrõngast lahinguga küll väljuda, kuid seda kolme mehe elu hinnaga. Langesid lendur-kapten Juhan Kalmet, lendur-kapten Arnold Streimann ja lendur-nooremleitnant Martin Terts. Metsavahil ja tema perel õnnestus pääseda. Kuid need langedud ei olnud 1941. aasta sõjasuvel lendurite hulgas ei esimesed ega ka viimased.

Juba 10. juulil oli lendurite-metsavendade grupist langenud lendur-kapten Aksel Oskar, kes Erna pataljoniga sidet looma minnes sattus varitsusele. Mõni aeg hiljem langes Aegviidu lähis-



tel teises lendurite-metsavendade grupis olnud motorist Herman Tombah.

Pärast lahingut lendurite grupid lagunesid ja üksikult või väiksemate gruppidena liiguti lõuna poole, sakslastele vastu. Kui major Hans Hirvelaan augusti algul organiseeris Väätsal Eesti vabastamislahingutes küllaltki tuntuks saanud omanimelise pataljoni, koosnes selle ohvitserikond valdavalt lendur-ohvitseridest. Nii oli 1. kompanii ülemaks lendur-kapten Johannes Kant, 2. kompanii ülemaks lendur-kapten Aavo Ürgsoo, majandusülemaks lendur-kapten Oivo Soots ja käsundus-ohvitseriks lendur-kapten Juhan Ainjärv.

Lahingutega liiguti koos sakslastega Tallinna poole. Kui major Hirvelaan 20. augustil Rapla lahingus langes, võttis pataljoni juhtimise üle lendur-major August Kitsapea, kes juhtis pataljoni kuni selle likvideerimiseni, mis toimus septembris, pärast Tallinna vabastamist. Tallinna vabastamisel langesid lenduritest major Hirvelaane pataljoni ridades veel Leino Oru ja Vello Maks. Harjumaa Omakaitse staabiülemana langes augusti algul Mahtra lähistel aga lendur-nooremleitnant Eero Saag.



MEENUTADES SUVESÕDA 1941



Infotahvli avamine Järlepas
3. augustil 2022 kell 17

Metsavendade Harju maleva asutamine 28. juulil 1941
Mahtre rabas Karumäe rabasaarel

Järlepa (Saueaugu) lahing 3. augustil 1941



Metsavennad, roheline rügement, võsapataljon, roheline kaardivägi, roheline malev jne – need on nimetused Suvesõjast 1941.

Esimesed suuremad metsas varjul olevate meeste rühmad tekkisid üle Eesti peale 14. juu-

nit 1941, mil asiaatliku julmusega hakati loomavagunites Venemaale küüditama poliitikuid, sõjaväelasi, talupidajaid ja teisi Eestimaa paremaid poegi-tütmeid.

Saksa-Vene sõja puhkemise järel tuli metsa-





Harju maleva üldjuhi kolonel Ernst-Friedrich Leithammel.

desse uusi meestesalku nii relvadega kui ka ilma, väeosadest põgenes ohvitseri koos sõduritega, kes liitusid metsavendadega. Sügaval laantes ja rabasaartel tekkisid terved laagrid, kus valitses oma kindel kord ja distsipliin. Kui said teatavaks punavõimude julmused rahulikes külades, siis toodi metsadesse varjule ka

naisi ja lapsi. Stalini hävituskäsu väljakuulutamisel aeti metsadesse peitu terved karjad. Külade põletamisi ja rüüstamisi ei saanud metsavennad enam passiivselt pealt vaadata. Otsiti välja kõik võimalikud relvad, kui võimalik, rünnati relvade hankimiseks taganevaid punaste väeosi, hävituspataljone ning punaste õhuväeüksuste. Kümnetes paikades võtsid metsavennad võimu üle vallamajades, heiskasid sini-must-valged rahvusvärvid ning panid maksma oma käsud ning korraldused. Järva- ja Harjumaal suurimaks metsavendade kogunemiskohaks oli Kautla, kus metsavendade algrakukeseks sai Tapalt 28. juunil väeosast põgenenud ratsarühm, sinna kogunesid põgenikud ümberkaudsetest valdadest, Tallinnast, Rakverest, Paidest ning muudest linnadest ning küladest, samuti erinevatest väeosadest põgenenud ohvitserid ja sõdurid. Lõppkokkuvõttes oli Kautlasse kogunenud ligemale 1500 inimest. Ümbruskonna talud varustasid Kautla laagrit toiduainetega.

Kautla oli metsavendade südamikuks ja moraalse jõu allikaks nii Järva- kui ka Harjumaal. Sinna olid saabunud nii mere kui ka õhuhessandina juulikuus 65 meheline "Erna" grupp Soome Talvesõtta läinud eestlast kolonel Kure juhtimisel. Mehed kandsid Soome sõjaväe mundrit, olid hästi relvastatud ning raadiojaamadega varustatud.

Kautla metsavendade likvideerimiseks koondati 30. juulil 2 NKVD pataljoni, 1 hävituspataljon ja 1 miilitsakompanii, mis 31. juulil hommikul alustasid üldist pealetungi 3-st suunast Kautlale.

Lahingu kestel, mis kestis 10 tundi, juhiti haarangu piirkonnast välja relvitud metsavennad ja naised-lapsed. Kautla lahingu tulemusena

kaotasid metsavennad 29 võitlejat, punased vähemalt 150 meest. Kätemaksuks põletasid punased Kautla talu ja mõrvasid pererahva.

Pärast Kautla lahingut jätkasid metsavennad tegevust ja liikusid väiksemates gruppides teistesse ümbruskonna metsadesse. Osa "Erna" grupist liikus lõunasse ja ühines Saksa vägede.

Samast Kautla laagrist pärineb ka major Hirvelaane pataljoni tuumik, millest 4. augustil Türi moodustati vabatahtlike pataljon.

Suuremaks metsavendade kogunemiskohaks Harjumaal oli Kose ümbrus oma metsarikaste aladega, mis asusid otse Kautla naabruses. Üsna tugeva grupi moodustas Mahtra ümbruses tegutsev umbes 240-meheline "Harju Malev" koostöös "Erna" grupiga. Koitjärve piirkonnas tegutses sõjaväest 27. juunil põgenenud Eesti lendurite grupp, millel olid sidemed ümbruskonnas tegutsevate metsavendadega.

Metsadest kerkinud malevad tõttasid puhtaks pesema eesti rahvusau pärast hääletut alistumist ja aasta kestnud genotsiidi eesti rahva kallal ning selle tõendusena kerkisid sini-must-valged rahvuslipud paljudes valdades üle maa, veel enne kui saksa väed kohale olid jõudnud. Paljud langesid selles võitluses, aga enamik nägi täide minemas vanasõna – julgete päralt on võit.

Elagu Eesti!

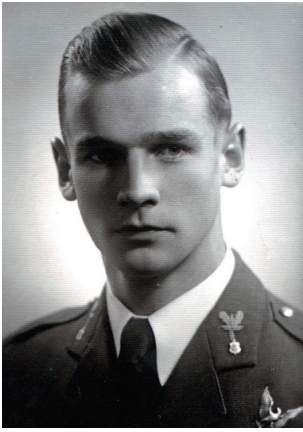
Tiit Põder
vanemleitnant
EVL juhatuse esimees

Metsavendade Harju maleva asutamine 28. juuli 1941

28. juulil 1941 kogunesid kolonel Ernst-Friedrich Leithammeli ja lendurleitnant Eero Saagi algatusel Mahtra raba Karumäe rabasaarele ümbruskonna metsavendade salkade esindajad, et arutada võimalikku koostegutsemist. Kohal



Harju Maleva liige Feodor Nurm



Harju maleva staabiülem
lendur-leitnant Eero Saag

olid: Suure-Särge rühmast leitnant Saag, lendur-veebel Graven, seersant Arp ja Rudolf Pöder; Kuivajõe rühmast seersant Tarmo ja Tamre; Ema luurepataljoni erirühmast leitnant Päärt ja seersant Reimo; Kirivalla rühmast leitnant Sootaga ja nooremseersant Niklus; Jalukse rühmast kapten Randi; Juuru rühmast seersant Koppel. Mahtra rühma esindasid kolonel Leithammel, Ants Ernesaks, Lepson ja Vainu.

Esindajate koosolek valis üksmeelselt üldjuhiks kolonel Leithammeli ja andis teada, et mehed on valmis keskjuhtimisele kuuletuma. Maleva pealiku esimese käskkirjaga moodustati staap, kuhu kuulusid staabiülemana Eero Saag, arst Ernesaks, adjutant Vainu, I. pataljoni ülem Randi, pioneerikompanii ülem Pöder, pioneer instruktor Graven ja käskjalg Lehtmaa. Esialgu asus Harju maleva staap Mahtra külas Vainu talus ehk täpsemalt Mahtra maleva adjutandi Jüri Vainu kodus. Hiljem viidi see metsa.

Tippajal oli malevas 240 meest. Jaguneti neljaks pataljoniks. Isikkoosseisu hulgas oli 5–6 ohvitseri. Igale pataljonile ja kompaniile anti eriülesanne. Ühine ülesanne oli ümbruskonna külade kaitsmine hävituspataljoni rünnaku eest.

Harju malev tegutses täieliku sõjaväelise distsipliini alusel. Pärast kontaktide loomist Ema salgaga asuti raadioühendusse Soomega. Siitpoolt saadeti Soome väärtuslikke luureandmeid, sealt saabus täiendust nappidele relvas tuse ja laske- moona varudele. Saadeti toimetati metsavendadele lennukitega. „Pakid” heideti langevarjudega laagrite lähedusse. Vahel tuli maandamisel ette ka äpardusi, juhtus, et kastid kukkusid katki ja relvad said vastu maad põrgetes kannatada – kabad olid murdunud ja rauad kõverad. Veebel Graven ja Kunila talust pärit Feodor Nurm tegid püssidele uued kabad ning õgendasid torusid.

8. augustil, kui esimesed sakslased jõudsid Vahastusse, tuli Harju malev rabast välja ning jäi kuuekümmne relvastatud mehega Tamsi ja Siuge külla. Üksus nimetati ümber Omakaitse

Harju polguks ja selle majutuspaigas heisati sinimustvalge lipp.

Harju malev on läinud Eesti sõjaajalukku kui üks esimesi ja pikima tegutsemisajaga metsavendade ühendusi, mida venelastel ei õnnestunud purustada vaatamata ülekaalule nii elavjõus kui ka relvastuses.

Järlepa (Saueaugu) lahing 3. augustil 1941

1941. aasta 3. augusti varahommikul alustasid punased jõulist rünnakut Harju maleva vastu. Selle raskuskese oli suunatud Järlepa järve äärsele alale, kus asus Ema grupi raadiosaatja. Järlepa teeristi toodi mitu bussi- ja veoauto täit hävituspataljonlasi ja punaarmeerlasi. Lahing algas hommikul kella 5 ajal teeristi juures Saueaugu talu põllul. Rünnaku võttis vastu väikesearvuline Ema raadiosaatja kaitsjate üks koos paari metsavennaga, kes olid kohal, et suhelda raadio teel soomlastega. Raadiojaama kaitsjad taganesid vastu tulistades rabasse.

Kui Harju maleva üldjuhi kolonel Ernst-Friedrich Leithammeli korraldusel välja saadetud 13-meheline salk, mida juhtis leitnant Aksel Türk, lahingupaika jõudis, olid punased juba lahkunud – tungiti peale kuni metsa piirini, sealt edasi aga ei julenud hävituspataljonlased ega punaarmeerlased enam minna. Selles lahingus kaotasid ründajad kümme meest. Metsavendade poolt hukkusid Harju maleva staabiülem lendur-leitnant Eero Saag ja raadiotelegrafist Eduard Tobre.

Kohe lahingu alguses jalast haavata saanud leitnant Saag roomas kärbise alla haava siduma, ründajad viskasid sinna aga käsigranaadi ja lõpetasid seejärel raskelt haavatud mehe elu lasuga pähe. Tobre oli Soome mundris. Hävituspataljonlased rietasid surnud mehe lahti ja võtsid tema vormiriided kaasa, et kinnitada, justkui võitleksid Eestis nende vastu ka soomlased.

Samal päeval kaotasid metsavennad Suure-Särge küla all ebavõrdses võitluses veel kolm inimest: langesid metsavennad Martin Topaasia ja Anton Kont ning sidepidaja karja poiss, kelle nime ei ole õnnestunud kindlaks teha. Venelaste poolt hukkus samuti kolm meest. Selles lahingus näitasid erilist vaprust üles Ema salga saatejaama kuuli pildur Bernhard Viikand ja metsavend Eduard Oomer.

Järjejutt

Lendur Remi Milki mälestused Eestist aastatel 1920–1944

Remi Milk (1920–2011) oli endine Eesti sõjaväelendur (leitnant), hiljem 1941. aastal metsavend, seejärel lendur Saksa lennuväes. Sõja lõpus ülendati ülemleitnandiks. Kuulus korp! Sakalasse.

Ta lõpetas aastal 1938. aastal Tallinna Linna Poeglaste Kommertsgümnaasiumi ja pärast vastuvõtukatsete edukat sooritamist asus lenduriõpilasena sõjaväeteenistusse sõjaväe lennukoolis Maarjamäel. Pärast lennukooli lõpetamist 1940. aasta sügisel jäi ta kutselise sõjaväelendurina tegevteenistusse Õhukaitses kuniks NSV Liidu okupatsioonivõimud selle likvideerisid. Pärast seda jätkas ta teenistust Punaarmee koosseisu kuuluva 22.eesti territoriaalkorpuse lennueskadrillis Jägalas.

1944. aastal põgenes lennukiga Rootsi.

Milk ei ole välja andnud mälestusteraamatut, kuid kirjutas rohkesti artikleid oma tegevusest, mis ilmusid Rootsis ilmuvas Eesti Päevalehes ja Torontos ilmuvas ülemaailmses Eesti sõjameeste ja vabadusvõitlejate häälekandjas Võitleja.

Milki on autasustatud Raudristi I ja II klassiga, samuti veebruaris 2005 Kotkaristi teenetemärgi V klassiga.

Olgu siinkohal ära toodud tema kaks artiklit.

Remi Milk

Ma sündisin vabas Eesti Vabariigis.

Mälestusi algkoolist, gümnaasiumist ja Lennukoolist

Ma sündisin Vabas Eestis. See on ajavahemikus meie Eesti Vabariigi väljakulutamises 24. veebruaril 1918 kuni 21. juunini 1940, mil N.Liidu kommunistliku partei poolt organiseeritud põrandaalused jõugud tegid lõpu meie seaduslikele Vabariigi Valitsusele. Meist on paljud sündinud Vabas Eestis. Kahjuks aga nende meeste



arv, kes seal said oma alg- ja keskhariduse ja tegid ka oma kohustusliku teenistuse meie vabariigi sõjaväes, on paratamatult vähenemas. Siinsed read pole mingiks erandlikuks elulooks, vaid väikesteks mälestuskildudeks nooruspõlvest Vabas Eestis.

Sündisin Tallinnas juulis 1920 pärast isa tagasipöördumist meie võidukast Vabadussõjast. Esimesed üksikud mälestuspildid kujunevad enamvähem tervikuks kui kuue aastasena elasime Järvel, Tondi Sõjaväe Õppeasutuste vahetus läheduses. Liivamäed, ümberringi vaid pidevad sõjaväe lahingõppused, tihedad paukudeseeriad lähedastelt laskeradadelt ja aina vormis sõjaväelased.

Mänguasjade hulgas oli palju põnevat: lahingpadrunid, paukpadrunid ja püssirohi, mida leidis küllaldaselt määral õppeväljakutel. Kui



aga üks padrun sattus ema sütega soendatavasse triikrauda ja seal lõhkes, siis võttis isa tarvitusele ranged sanktsioonid: olgu majast kadunud padrunid ja püssirohi!

Algkoolis 28. augustil 1928 võttis ema mu käekõrvale ja viis esimest päeva kooli: Tallinna linna I. Algkooli, Kooli tänav 2. Muretusse noorusse segunes äkki tunnikava, vihud, raamatud ja päevaraamat. Viimane oli kõigi õpilaste meelest täiesti ülearune! Sinna tuli märkida kõik koju antud ülesanded ja veel hullem: sinna võis ka õpetajalt märkuse saada. Igal nädalalõpul pidi isa või ema alla kirjutama, viimast kontrolliti jälle koolis. Seega oli poisil peal mitmekordne kontroll ja ainsaks sooviks, et ei tuleks märkuseid. Koolijuhatajaks oli S. Speek, praegu Stockholmis tegutseva ja endise Tallinnas hästintuntud orkestri „Kuldne 7” juhi Hans Speeki auväärne isa. Kuna mu vanem õde oli mulle lugemise ja rehendamise selgeks tuupinud, siis pärast esimest koolinädalat viidi mind kohe teise klassi. See hüpe kujunes määravaks mu edaspidises elus, kuid siis oli põnev vaid see, et sain Hansuga ühte klassi ja hakkasime koos tema isa juures viiulit õppima.

Koolipäev algas lühikese hommikupalvusega. Usuõpetus ise oli meie põhiseaduse järgi Eesti koolides vabatahtlik õppeaine, kuid minu kooliaja kestel ei olnud meist kedagi, kes neist tundidest oleks puudunud. Tunnid olid 50 minutit pikad ja 10 minutit vahetundi. Neist kolmas oli „pikk vahetund”. Seda kasutati kaasasolevate võileibade või „pirukamutilt” viie sendi eest ostetud moosipiruka söömiseks. Tasuta koolitoit kuulus veel noore vabariigi tulevikuplaanidesse... Toidukõrvaseks sai osta pudeli piima 8–7 sendi eest, teevesi oli ilma rahata. Koolipäevad olid 4–6 tundi pikad, siis kojusõit rongiga ja ülesannete lahendamine järgmiseks päevaks.

Sinimäed

Mis siis muidu sündis sellel ajal? Eesti Vabariik pidas kümnendat aastapäeva, Vabadusväljakule uue kino „Gloria Palace“ kõrvale oli kerkinud meie esimene „pilvelõhkuja”, seitsmekorruselise EKA-kindlustusseltsi hoone, Rootsi kunin-

gas Gustaf V võeti Tallinnas uhkelt vastu, Oleviste kiriku torni lõi välk sisse ja seda parandati seal kõrgel suure rahva tähelepanuga, „Graf Zeppelin” lendas üle Tallinna, õpilase kuupilet Tallinn-Järve vahel maksis 50–70 senti, kriisikomposid sai kaks tükki sendi eest ja närimiskumm tuli müügile.

Kui neljandas klassis hakkasime lugema Vabadussõjast ja lähedal asus õhtuti töötav vene algkool, siis olid loodud kõik vajalikud tingimused uueks sõjaks. Kogunesime õhtul „Rannakale” (Rannavärava-mäele), ootasime ”venelaste” tulekut ja siis läks kivisõjaks. Ühest neist „venelastest” sai hiljem Lennukoolis mu parim sõber, kes langes major Hirvelaane pataljoni ridades Pääsküla lähedal Tallinna vabastamislahingutes. Kaks viimast suvevaheaega olin veetnud Sinimägedes, kuhu sattusin seoses isa ametikohaga. Minu esimesest „sõprusest” Sinimägedega kujunes saatuse imelikul tahtel meie ajaloo veriseim ja kangelaslikuni peatükk meie kodumaa kaitsel. Viimase klassi käisingi Vainara algkoolis. Samas klassiruumis töötas koos viies ja kuues klass. Olin loomulikult „Noor Kotkas” ja korjasin eriala-märke vormipluusile. Sai ka kõvasti õpitud, sest gümnaasiumi pääses vaid võistluseksamitega. Kevadel 1938 tegingi sisseastumiseksami Tallinna Kommerts-gümnaasiumi. Nüüd olin siis suur poiss!

Gümnaasiumis

Kooli kodukord oli vali ja sirgejooneline: kes ei täida oma kohuseid – koolist välja! Viie aasta jooksul oli umbes 30 õppeainet. Õhtuti lisaks veel masinkirja harjutused ja seda õpitut kasutan praegugi neid ridu kirjutades. Siis veel igasugused huviringid ja ühingud vastavalt huvile ja ajale. Viimast pidi jätkuma õppimiseks ja õhtuti „linna peal” käimiseks. Õppekavasse kuulus ka riigikaitse-õpetus ühe ohvitseri juhtimisel.

Alates kolmandast klassist toimus iga-kevadine 10-päevane õppus Tondil Sõjakooli aspirantide juhtimisel. Nüüd olime juba küllalt vanad meie rahva karmi ajaloo mõistmiseks ja vajadusest meie iseseisvuse kaitsemiseks. Õppisime hindama neid väärtusi, mis meile andis meie Vabariik. Kasvas rahvustunne ja uhkus



saavutatule. Kooli aulas oli marmortahvel Vabadussõjas langenud meie kooli õpetajate ja õpilaste nimedega. Gustav Ernesaks muusikaõpetajana õpetas meile uusi rahvuslikke laule, neist meeldejäävaim oli: „Su Põhjamaa päikese kullast...”, mille kohta arvati, et sellest võiks saada uus Eesti hümn. Meie sini-must-valge lehis meie pidupäevadel ja siis ka igal majal. Rahvusvahelistel võistlustel ja olümpiaadidel kerkis ikka sagedamini võiduvardasse Eesti lipp. Majanduslik heaolu tõusis. Meie oma Õlitööstus andis peale tulusa ekspordi vajaliku bensini ja õli rahva vajadusteks. Tuhanded turistid välismaadelt tulid, imetlesid ja lubasid tulla tagasi. Euroopa lennuliinidele oli Tallinn-Ülemiste uus moodne lennuväli saanud hädavajalikuks. Sotsiaalkindlustus haigete ja vanade teenindamiseks oli eeskujuks paljudele teistele riikidele. Kõik see ja palju, palju muud oli saavutatud vaid paarikümne lühikese aasta jooksul. Olime ju nüüd ka meie... „riik Põhjamaa riikide peres”!

Teadmised

Jalutuskäigud üsasse Kadriorgu olid loomulikult populaarsed. Ühel taolisel 1937. a. kevadel sain tuttavaks ka oma praeguse elukaaslasega. Tööd ja rabelemist jätkus, kuid nii jõudsid ka gümnaasiumi viis aastat lõpule. Olime saanud korraliku teadmiste hulga, saime noomida, saime karistada, saime vahel ka kiita, nagu koolielu ikka oma murede ja rõõmudega. Vast tähtsaim kõigest: vanemate kõrval andis kool korraliku kasvatused tunde kohustustele ja õigustele oma rahva suhtes. Tänu mu vanale heale algkooli juhatajale võisin teha oma abiturienti eksamid 10 aastaga ja lõpetada kooli 17 aastaselt. Uus koolireform nõudis selleks 12 aastat.

Nii tuligi kevad 1938. Viimased riigikaitseõppused Tondil, mis lõppesid paraadiga Vabadusväljakul ja mille võttis vastu kindral Johan Laidoner. Siis koguneti viimast korda koos vanematega kooli aulasse. Dir. Kiisel pidas lõpukõne ja jagati lõputunnistused. Lõpulauluks jäi: „Nii ajaratas ringi käind...” Kui viis aastat pärast lõpumärkide väljajagamist 15. sept. 1942 uuesti kogunesime, siis oli 30 lõpetajast alles

vaid 8, okupatsioon oli teinud oma töö... Olin alanud oma kooliteed meie Vabariigi 10. juubeliaastal ja lõpetasin kahekümnendal. Need olid kümme saavutusrikkast aastat meie rahva elus! Suurem osa meist valis kohe pärast kooli lõpetamist vabatahtlikult sõjaväeteenistuse, sõjaväekomisjoni mindi rivis kooli orkestriga eesotsas. Ise aga andsin palve astumiseks Sv. Lennukooli. Selleks oli vaja vanemate nõusolekut ja selle sain pika jutu peale. Pärast pikki ja põhjalikke tervisekatseid ja kirjalikku eksamit saabus kirjalik käsk: ilmuda Sõjaväe Lennukooli lendur-aspirantide klassi algusega 4. nov. 1938. Selleks ajaks sain ka 18 aastaseks ja olin noorim. Oli täitunud unelm, mida nii paljudel kordadel olin tundnud vaadates Lasnamäel või Ülemistel startivaid lennukaid ...

Päev Lennukoolis

Läbi magusa une kostab läbilõikav vilesignaal ja siis käskiv hää: „Üles tõusta!” Kell on täpselt kuus ja algab uus päev noore lendurõpilase elus. Ükski neist polnud samane eelmisele. Kõik need möödusid raudkindla päevakorra järgi ja olid täis muresid, rõõme, üllatusi, tööd ja õppimist. Nojah, nüüd aga järgnes hommikune ülevaatus: lahtine nõõp, tolmutera püssil või hambahari kapis valel kohal ja – järgmine kord linna ei kõndinud! Veebli põhimõte oli selge ja sirgejooneline: Linna võib saada aga linna ei pea saama! Järgnes hommikusöök ja siis tegevus vastavalt päevakale. Lennupäevi oli nädalas neli ja ütleme, et täna oli üks niisugune.

Rivis ja ulja rivilauluga läksime lennuväljale. Iga grupp kogunes oma lennuki ja lendur-instruktori ümber, ning ootasime päevaseid lennukäskke ja korraldusi. Need olid mitmesugused ja olenesid väljaõppe käigust. Oma vanast lennuraamatust panen siia kirja mõned iseloomustavad: tõusmise ja maanduraste harjutamine, tõusvad ja lauglevad pöörangud, ületüüva pöörangud, pöörised, sõlmede ja poolkeeriste harjutamine, täpsusmaandumised, pimesilend, orienteerumislend matkal: Kunda-Rakvere-Loobu-Tallinn, öölennud ja rivilend. Oodatud oli muidugi vigurlend pöörise ja sõlmedega, kuid ka orienteerumislendudel oli oma mõnu ja mõnigi



tuttav maal sai näha korralikku „Lennupäeva” oma talukatuste vahel.

Eriklassid Niimoodi ennast, lennukit ja instruktori närve proovile pannes jõudis kätte lõunaaeg. Kiirelt tagasi Maarjamäele, lõuna ja siis uuesti Lasnamäe lennuväljale vastu uutele seiklustele. Ütleme, et just sel päeval hakkas vihma sadama ja pärast lõunast oli siis kavas näiteks mootoriteadus. Kogu Lennukooli kestel oli õppeainete arv 35 ümber ja peale hariliku lahingõppuse toimus väljaõpe paljudes eriklassides: mootori, lennuki, foto, raadioside, koostöö jne. Mootoriteaduses saime korraliku väljaõppe lennukimootoritest, nende osadest ja nende tähtsusest. Igal mootoril oli vist vähemalt 10 000 osa ja siin võis „uudishimulik” lektor oma küsimustega pea päris segamini ajada ja lõpuks ei teadnud enam ise, kas mõni kruvi puudus mootoril või endal.

Kell 17 oli lõpp, tagasi peahoonesse, pesemine, relvade ja saabaste puhastus ja kell 18 õhtusöök. Järgnes kahe-tunniline teoreetiliste ainete ettevalmistus järgmiseks päevaks. Klassis pidi olema vaikus ja rahu, kuid siin sai mõnigi põnev lugu omavahel jutustatud ja lennuvärki igakülgselt arutatud. Edasi tuli õhtune loend ja täpselt kell 21 anti käsklus: „Valvel”! ja puhuti signaal. Selle helide lõppemisel järgnes hümn ja seda lauldi üheaegselt igal õhtul kõigis meie Eesti Vabariigi sõjaväeüksustes. See oli aus ja vana traditsioon, mis näitas meie sõjaväe ühtekuuluvust, ustavust kodumaale, langenud kangelaste mälestamist ja usku tulevikku... Kella 22-ni oli vaba aeg ja siis voodisse. Päev Lennukoolis oli lõppenud ja algas jälle vilega järgmisel hommikul.

4. novembril 1938 Maarjamäele kogunenud 24-st noorest gümnaasiumist tulnud poisist lahkus sealt augustis 1940. a. 19 noort meheks kasvatatud lendurit. Meid sidus sõprus ja kohusetunne. Juba lennukooli lõpetamisel oli meie kodumaa vallutatud. Ise jäin lendurina meie lennuväe tegevteenistusse.

„Pro Patria ad Astra... Isamaa eest tähtede poole” oli Sv. Lennukooli lipukiri. See ühendas meid aja saabumisel võitluseks, et täita meie rahvale antud sõjamehe vandetootust. Võitlustes kodumaa vabastamisel suvel 1941 ja hil-

jem sõjas Eesti Lennuüksuste koosseisus meie kursuse 19-st lõpetajast töid 10 noort lendurit ohvriks oma elu... Me olime sündinud Vabas Eestis...

Eesti Päevaleht (Stockholm) 27. veebruar 1985

Remi Milk. Ma lendasin Rootsi

Minu ees kirjutuslaual on kaks mu lennupäevikut. Tegemist pole tavaliste päevikutega, mis sisaldavad mõtisklusi argisündmuste kohta, sõprade ja tuttavatega kohtumisi, romantikat ning muud sellist „jutlemist“ iseendaga nüüd või tulevikus. Ei, lennupäevikus on vaid külmad faktid: lennuki tüüp ja number, meeskond, stardi ja maandumise koht ning aeg jne. Sõjapäevikus esinevad ka lennuülesanded, tulemused ja õhukaitse.

Kuid jahedad faktid jätavad kustutatuid mälestusi kogu eluks. Seal on vabadusetunnet, põnevus ja kiirus. Autoga sõites on masina all maantee, paadil vesi, kuid lennates näeb maad ja vett, kuid mitte midagi, mis meid kannaks. Kõik see kehtib vabade inimeste kohta rahuajal. Sõjaolukorra ülesannetel on panuseks elu.

Viimne lend Eesti Lennuväes oli 14. juunil 1940.

Lennupäevik: – Lennuk nr. 161, kõrgus 500 m, avantseeritud lennuharjutused. 16. juunil saabus lennuk ja päev hiljem algas Eestis esimene nõukogude okupatsioon. Saime oma vormidele „tiivad“ ja ma jäin kuni edaspidiseni Eesti lennuväkke. 1940. a. septembris liideti osad Eesti lennuväest Balti Punase Armeekorpusse Lennudivisjoniga ja meid paigutati Tallinnast umbes 30 km kaugusele. Eesti sini- ja valged kolmnurgad värviti üle, asemele tuli punane viisnurk. Lennupäevik jutustab, et esimene start uues reziis uuelt lennuväljalt oli 21. okt. 1940. Tegemist oli harjutusega. Lennati vanade lennukitega naeruväärsete N. Liidu määruste järgi. Juhtkond koosnes teoreetiliselt eestlastest, kuid praktikas juhtisid kõike venelased. Kõrgem eesti juhtkond arreteeriti ja küüditati või hukati. Enamasti piloteerisin ma „Hawker Harfi” ja õhust oli selgesti nähtav



Soome rannik. Kuid meid ähvardati alati, et meie perekonnad vastutasid oma eludega „riigivaenuliku tegevuse“ eest. Ühtaegu olid õhus ka vene jahilennukid.

Saksa-Vene sõja puhkedes taheti divisjoni evakueerida rongiga N. Liitu, kuid 85% lendavast koosseisust põgenes eesti metsadesse, ja võitles metsavendadena okupantide vastu. Sakslaste saabudes sattus Remi Milk Luftwaffesse. Saksa mereväel polnud Läänemere ja Soome lahe ruumis küllaldaselt lennukaitset. Eesti lenjuritest moodustati lennuüksus. Remi Milk oli siis 21-aastane ja lahingulendur. Kuid ta võitles oma maa ja mitte Saksamaa eest N. Liidu vastu. Alguses lennati kergete lennukitega tüübist PTO-4, mis olid konstrueeritud Eestis. Hiljem saadi vesilennukid tüübist Heinkel Remi Milk tänapäeval

He-60. Vormidel olid Eesti rahvusvärvid ja tekst „Estland“. Organiseeriti ka maa-baasidesse paigutatud gruppe ööründakuteks vaenlase rindejoone vastu. Oli lennukool ja grupp, kus teostasin mereluuret ja jahti allveelaevadele. Koostöös Soome ja Saksa õhu- ja merejõududega oli meie panus kõrgelt hinnatud. Kõigil neljal eesti lennugrupil oli kokku üle 7000 lennuülesande. Hoolimata meeleheitlikust vastupanust vallutas tohutult ülekaalukas Punaarmee 1944. aasta suvel Eesti tükk-tükilt. Saime käsu lennata Saksamaale.

Olin vaid 24-aastane ja kord juba tagaotsitav metsades hinnaga „300 rubla, elavalt või surnult“. Olin sõja ajal läbi teinud mitu rasket lennuõnnetust ja olin ohvitserina täitnud oma

kohustusi oma maa ja rahva eest. Enne starti Tallinnast otsustasin – ja minu vaatleja oli minuga nõus – lennata erapooletusse Rootsi. Viimne sissekanne lennupäevikusse: Lennuk Arado Ar-95, 6R + LL, start 21. sept. 1944 kl. 16.37 Ülemiste järvelt Tallinnas. Maandumine kl. 18.16 Grönskäri juures Rootsis, lennu aeg 1 tund ja 39 minutit. Järgmisel hommikul vallutasid N. Liidu väed meie pealinna Tallinna.

Seljataga olid mu kodumaa rannad, seal lõppes mu noorus ja kõik ilusad illusioonid vabast Eestist, vähemalt lähitulevikus. Maandusin oma vesilennukiga otsekohe, kui Rootsi õhutõrje avas tule. Kaks kiirpaati relvastatud sõjaväelastega sõitsid lennuki juurde. Meid koheldi väga korrektselt ja peagi oli lennuk silla ääres. Väsinuna ja paljude mõtete keerises astusin Rootsi pinnale. Siis saime teada, et tuhandeid eestlasi ja eestirootslasi oli juba saabunud Rootsi ning et paljud olid veel teel üle tormise mere. Kui paljud neist aga jõudsid kohale? Meie, „paadipõgenikud“ Eestist, ei oodanud mingeid majanduslikke eeliseid, me ei nõudnud kinnimakstud keeleõpetust. Me olime tänulikud inimliku soojuse ja abivalmiduse eest, mille abil sai hakata uuesti ülesehitama uusi kodusid uuel kodumaal. Meie kodumaa Eesti on nüüd taas iseseisev teiste vabade Euroopa riikide hulgas. Näidaku Vabaduse Värav sissesõidul Stokholmi meie Tänuikkust Rootsi humaansusele ja soojusele, mis võimaldas meile siin leida varjupaika ja uut kodu!

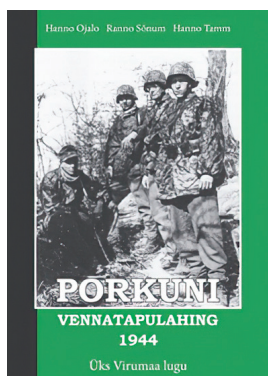
Võitleja 1. mai 1995



UUED RAAMATUD

Kirjastus Ammukaar

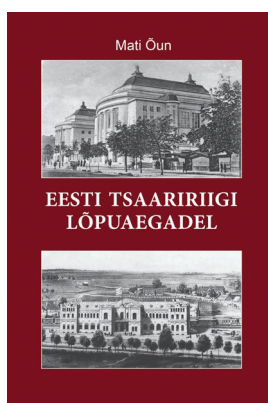
SÜNNIPÄEVAD



Hanno Ojalo, Ranno Sõnum, Hanno Tamm

PORKUNI VENNATAPULAHING 1944

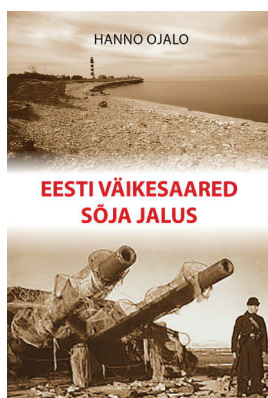
Raamat annab ülevaate ühest tuntud lahingust septembris 1944, kui Porkuni piirkonnas Virumaal sattusid vastamisi Saksa ja Vene sõjaväes võidelnud eesti sõjamehed



Mati Õun

EESTI TSAARIAJA LÕPUS

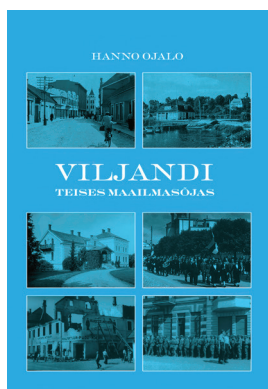
Mati Õun kirjeldab elu Eestis 20.sajandi algul, käsitledes erinevaid valdkondi: majandust, poliitikat, kultuuri, sporti, meelelahutust ja sõjandust.



Hanno Ojalo

EESTI VÄIKESAARED SÕJA JALUS

Raamat annab ülevaate saareelanike rahulikust patriarhaalsest elust enne Teist maailmasõda ja rasketest katsumustest Teise maailmasõja päevil. Juttu tuleb Abrukast, Kihnust, Ruhnust, Osmussaarest, Pranglist ja erandina ka Soome koosseisus olevast Suursaarest.



Hanno Ojalo

VILJANDI TEISE MAAILMASÕJA LÕPUS

Raamat kuulub „Linnade ja regioonide sarja“ ja kirjeldab Viljandi elanike katsumustest Teise maailmasõja ajal. Juttu tuleb sõjasündmustest 1941. ja 1944. aastal, suurest tulekahjust septembris 1944, metsavendadest, küüditamistest, linnapeadest, Viljandis paiknevatest Eesti väeosadest, ajalehtedest ja hävitatud hoonetest ning mälestusmärkidest.



JUULI

Karl Kannelmäe

Erich Lillioja

Aliide Purken

Hanno Ojalo

Sirje Linde

AUGUST

Herbert Mets

Helmut Anis

Alfred Kõmmos

Ilmar Lokka

Mati Iila

Peeter Klausen

Eino Selter

Hillar Luukas

SEPTEMBER

Vello Rääk

Kai Maitla Brauer

Salme Dordett

Uno Känd

Eerik-Ivar Künnapuu

Infolehe toimetus: H. Ojalo – toimetaja, küljendus ja trükk – Grano OÜ, fotode autor Aare Hindremäe

Eesti Vabadusvõitlejate Liit



Address: Toompea 8, Tallinn, 10142

Kontakt: Tel. 666 04 30

e-post: vabadusvoitlus@hot.ee

<http://www.evvl.ee>

